

УДК 330.342.146:504.03

Нікітенко В.О.¹, Воронкова В.Г.², Череп А.В.³

¹доктор філософських наук, професор, професор кафедри управління та адміністрування, Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету, Україна

²доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри управління та адміністрування, Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету, Україна

³доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету, Україна

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (ЕКВ) У ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Поглиблення екологічної кризи, глобалізація ринків та зміна споживацьких пріоритетів вимагають від сучасного бізнесу переосмислення своїх стратегічних орієнтирів. У цьому контексті екологічна корпоративна відповідальність (ЕКВ) стає не лише моральною вимогою, а й об'єктивною необхідністю для забезпечення сталого розвитку. Вона виступає важливим інструментом у процесі адаптації бізнесу до вимог зеленої економіки, яка передбачає зменшення антропогенного навантаження на довкілля та раціональне використання природних ресурсів [1].

Поняття корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) трансформувалося з концепту філантропії до стратегічної управлінської практики, що враховує екологічні, соціальні та управлінські (ESG) фактори. ЕКВ є складовою КСВ, що фокусується на екологічному аспекті діяльності підприємства. Вона охоплює широкий спектр заходів - від внутрішньої екологічної політики до взаємодії з зовнішніми зацікавленими сторонами та глобальними екологічними ініціативами. Науковці, зокрема М. Портер та

М.Креймер у концепції створення спільної цінності підкреслюють важливість інтеграції соціальних і екологічних аспектів у ядро бізнес-стратегії як фактору довготривалої конкурентоспроможності. На відміну від Портера, Е. Фріман зосереджується не на конкурентних перевагах, а на етичному вимірі взаємодії з усіма зацікавленими сторонами, включаючи природне середовище. Автори підкреслюють, що компанії можуть досягти конкурентних переваг шляхом вирішення соціальних та екологічних проблем, тим самим поєднуючи економічну вигоду з відповідальністю перед суспільством [2]. Відзначимо, що ЕКВ розглядається як інтеграція екологічних аспектів у систему управління підприємством, що передбачає добровільне прийняття зобов'язань щодо зменшення негативного впливу на довкілля. Такий підхід охоплює запровадження екологічно чистих технологій, участь у природоохоронних програмах, екологічне звітування та відповідальність перед усіма зацікавленими сторонами (stakeholders).

Бізнес-моделі, що відповідають засадам зеленої економіки, потребують переосмислення класичних підходів до створення вартості. ЕКВ формує засади інноваційної, адаптивної та відповідальної поведінки підприємств у таких аспектах: запровадження «зелених» технологій, енергоефективних рішень, екодизайну; зниження регуляторних, репутаційних і операційних ризиків; взаємодія із зацікавленими сторонами: підвищення довіри з боку клієнтів, інвесторів, громади; формування позитивного іміджу, залучення «зелених» інвестицій, ESG-фінансування. У рамках ESG-підходу ЕКВ є ключовим показником екологічної відповідальності підприємства, що дедалі частіше стає критерієм для рейтингових агентств, банків і міжнародних інституцій. Трансформація бізнес-моделей у контексті зеленої економіки характеризуються: пріоритетом екологічної ефективності над короткотерміновим прибутком; використанням відновлюваних джерел енергії; впровадженням циркулярного підходу до управління ресурсами; інноваційними методами зниження викидів та відходів. ЕКВ у цьому процесі виконує функцію концептуальної та операційної рамки, що визначає екологічно обґрунтовану поведінку підприємства. Компанії, які активно впроваджують ЕКВ, отримують такі переваги: зміцнення довіри з боку споживачів і партнерів; покращення доступу до «зелених» інвестицій; зниження ризиків, пов'язаних з екологічним законодавством; формування позитивного іміджу. Проте впровадження ЕКВ супроводжується викликами, серед яких – необхідність фінансових інвестицій, нестача кваліфікованих кадрів та обмеженість нормативно-правового регулювання, особливо в країнах, що розвиваються. В Україні розвиток ЕКВ перебуває на початковому етапі. Незважаючи на низку ініціатив з боку бізнесу та громадськості, рівень екологічної свідомості залишається недостатнім. Водночас інтеграція в європейський простір

стимулює гармонізацію екологічної політики та формує сприятливі умови для розширення практики ЕКВ. Екологічна корпоративна відповідальність відіграє центральну роль у формуванні та трансформації бізнес-моделей, сумісних із засадами зеленої економіки. Вона виступає водночас як філософія, стратегія і практичний інструмент, що дозволяє підприємствам досягати екологічної, соціальної та економічної стійкості. Подальше поширення ЕКВ потребує вдосконалення нормативної бази, освітніх програм та стимулювання бізнесу до екологічних інновацій. Екологічна корпоративна відповідальність є не лише важливим елементом сталого розвитку, але й дієвим інструментом трансформації бізнес-моделей у контексті зеленої економіки. Її впровадження забезпечує баланс між економічною ефективністю, соціальною відповідальністю та екологічною стійкістю. Успішна реалізація ЕКВ потребує системної підтримки з боку держави, академічної спільноти та міжнародних партнерів [3].

Дослідження поглиблює наукове розуміння сутності екологічної корпоративної відповідальності як структурного елементу сталого розвитку бізнесу. Визначення ключових ознак ЕКВ, її функцій та механізмів впливу на трансформацію бізнес-моделей у контексті зеленої економіки сприяє розвитку теоретичної бази корпоративного управління, еколого-економічного моделювання та міждисциплінарних підходів до формування ESG-стратегій. Робота також актуалізує концепції сталого розвитку в сучасних соціально-економічних умовах та поглиблює розуміння ролі бізнесу у глобальному екологічному переході. Результати дослідження можуть бути використані для розробки корпоративних стратегій у сфері екологічного менеджменту, формування політики соціальної відповідальності підприємств, а також удосконалення механізмів оцінки ефективності ЕКВ. Запропоновані підходи сприятимуть оптимізації бізнес-моделей відповідно до принципів зеленої економіки, підвищенню конкурентоспроможності компаній на національному та міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Метеленко Н.Г., Оглобліна В.О. Зелена цифрова трансформація як драйвер сталого розвитку регіонів у повоєнному відновленні. Educational discourse : collection of scientific papers / Chief Editor O. P. Kyvliuk, D. B. Svyrydenko. Kyiv : LLC “Scientific Information Agency “Science-technologies-information”, 2025. Volume 52 (1-2). С.22-30. DOI 10.33930/ed.2019.5007.52(1-2)-3
2. Метеленко Н.Г., Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Оглобліна В.О., Белоконь К.В. Синергія цифровізації та екологічної стійкості: моделі впровадження зелених технологій у регіональний розвиток. Education and science: theory&praxis : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman

of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2025. С.50-68. DOI: 10.51587/9798-9917-51919-2025-022-50-68

3. Теоретико-методичні основи забезпечення соціально-економічної безпеки економіки України в умовах діджиталізації бізнес-процесів: колективна монографія / А. В. Череп, В. Г. Воронкова, І. М. Дашко, Ю. О. Огренич, О. Г. Череп. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 202 с. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-424-8>